

”Jag vill att mitt folks liv ska bli bättre”

Sammanfattning av förslagen från sannings- och försoningskommissionen för samer

Sannings- och försoningskommission för samer

”Jag vill att mitt folks liv ska bli bättre”

Sammanfattning av förslagen från sannings- och försoningskommissionen för samer

Sannings- och försoningskommission för samer

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Sámiid duohtavuotta- ja soabadankomišuvdna
Sámmilij tuotávuotá- ja sovdáttámkomissio
Sá'mmlai tuóttvuótt- da suáváduóttkomissio
Saamelaisten totuus- ja sovintokomissio
Sannings- och försoningskommission för samer
Sámi Truth and Reconciliation Commission in Finland

Denna publikation har utarbetats som en del av arbetet i den sannings- och försoningskommission för samer som tillsatts av statsrådet. Sannings- och försoningskommission för samer ansvarar för innehållet i publikationen. Textinnehållet återspeglar inte nödvändigtvis statsrådets ståndpunkt.

Statsrådet
Statsrådets kansli

This publication is copyrighted. You may download, display and print it for Your own personal use. Commercial use is prohibited.

ISBN pdf: 978-952-383-996-0

ISSN pdf: 2490-0966

URN-adress: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-996-0>

Layout: Statsrådets förvaltningsenhet, publikationsverksamheten

Helsingfors 2025

Innehåll

1	Dåtid.....	4
2	Nutid.....	6
3	Framtid.....	8
4	Förslagen från sannings- och försoningskommissionen för samer	10
	Förkortningar.....	19

1 Dåtid

Den finska staten har grundats på land som tillhör två olika folk, samer och finländare.

I Finland har det, i likhet med Norge och Sverige, inte funnits någon sådan lagstiftning som skulle ha förpliktat samiska barn att förfinskas via skolväsendet. Berättelserna från samerna som kommissionen hört kommunicerar dock att förfinskningen var en oskriven praxis som rådde i skolor under tidigare årtionden och i elevhem som användes fram till slutet av 1900-talet. Det finska och finskspråkiga skol- och elevhemssystemet har fungerat som ett starkt redskap för förfinskning, som har försvagat överföringen av samiska språk och den samiska kulturen från en generation till en annan. I elevhemsskolor skildes barnen från sina familjer, användningen av deras egna språk begränsades och i skolan undervisade man endast på majoritetskulturens språk och utifrån majoritetskulturens värderingar. Till följd av detta förlorade många barn kontakten med sitt eget språk och sin egen identitet, och konsekvenserna syns fortfarande i samiska samhällen som hotade språk och kulturella förluster. Dessa trauman förknippade med förfinskningen har överförts från en samisk generation till en annan.

Kyrkorna och väckelserörelserna deltog i och stödde staternas verksamhet och mål där man försökte ersätta den samiska livsformen med en finländsk. Effekterna av dessa åtgärder sträcker sig djupt in i samernas världsbild, värderingar och mentala och sociala strukturer.

Den självständiga finska staten har fortsatt att tränga allt djupare in i den samiska livsformen, något som tidigare makthavare inledde. Man började bygga upp det självständiga Finland till ett kulturellt enhetligt land som främst levde av jord- och skogsbruk. Det finländska förvaltnings- och lagstiftningssystemet ersatte samernas samhällssystem som grundade sig på den traditionella siidastrukturen, och samernas mark och vatten delades upp enligt finländsk jurisdiktion. I vattenomkretsrågången och storskiftet som genomfördes i Enontekis, Enare och Utsjoki kommun kunde samerna, som inte var bra på finska, inte försvara sina släkters gamla nyttjanderättsområden som hade använts för fiske, renskötsel och jakt. Samiska släkters nyttjanderättsområden övergick till statens förvaltning.

I slutet av andra världskriget evakuerades nästan alla invånare i sameområden på grund av krigsåtgärder där. Efter kriget visade det sig att placeringen av Petsamo-områdets skolter i Enare kommun skulle bli permanent. Den förödelse som kriget orsakade i samernas hembygdsområde var omfattande och staten riktade betydande resurser till återuppbyggnaden av norra Finland, vilket ledde till snabb regional utveckling. Norra Finland återuppbyggdes enligt den finländska modellen och målet var att effektivt utnyttja Lapplands naturresurser. Det finländska samhällets och myndigheternas grepp i norr stärktes.

För att tillgodose det finländska samhällets energibehov byggde man Europas största konstgjorda sjöar, Lokka och Porttipahta, vilket ledde till att invånarna i området tvingades lämna sin hemort och flytta någon annanstans. Kraftverken som byggdes på Sovjetunionens sida av Pasvikälven och Tuulomajoki erbjöd arbete och fick ny befolkning att flytta till Enare kommuns område, samtidigt som regleringen av Enare träsk påverkade enaresamernas fiske och levnadsförhållanden. Omfattande avverkningar å sin sida påverkade renskötseln. Omvälvningen av de traditionella näringarna och kulturen ledde till att samernas näringsbas föll sönder. Detta orsakade samernas migration från samernas hembygdsområde.

2 Nutid

Samerna har varit tvungna att anpassa sig till olika förändringar och trycket från samhället utanför sina gemenskaper. Trots detta har samerna inte förblivit passiva, utan de har alltid varit aktiva försvarare av sina samhällen och länder. Tack vare detta är den samiska kulturen fortfarande levande, livskraftig och gemenskaplig.

Det samiska livsrummet blir ständigt mindre. Klimatförändringens effekter började synas tydligt i livsmiljön i samernas hembygdsområde på 1980- och 1990-talen och har accelererat på 2000-talet. Samerna står inför klimatförändringen och de extrema väderfenomen som klimatförändringen förorsakar utan tillräckliga resurser och medel för anpassning. Klimatförändringens direkta konsekvenser för renskötseln har redan länge varit synliga. Även vattendrag och fiske är bland de första att påverkas. På grund av det minskade antalet laxbestånd har laxfiske vid Tana älv varit förbjudet i många år. Detta hotar att förstöra en hel älvsamisk kultur.

Den samiska kulturen och samernas traditionella näringar pressas också av olika markanvändningstryck, såsom skogsbruk, expanderande turism och maskinell guldbrytning. Samernas rättigheter som ursprungsfolk har bekräftats i flera internationella fördrag och i Finlands grundlag. Detta skydd förverkligas i praktiken dåligt när det gäller konkreta markanvändningsprojekt eller -planer. Nya aktörer tar sin del av bland annat de betesområden som renskötseln behöver och av samernas fiskeplatser.

Dessutom är gruvverksamhet och vindkraftsbyggande samt försvarsmaktens ökande övningsverksamhet nya, omfattande markanvändare. Trots att det ännu inte finns några gruvor eller vindkraftparker i samernas hembygdsområde, genomförs det redan malmletning och det finns vindkraftsplaner för området. Det arktiska områdets försvarspolitiska betydelse har ökat, vilket har lett till en betydande ökning av försvarspolitiska projekt och verksamheter. Samerna är också oroliga över den nationella säkerheten och vill utveckla samarbetet med försvarsmakten.

De samiska språken är hotade och deras överföring till nya generationer har försvagats och på vissa ställen avbrutits helt och hållet. Trots detta är enare-, skolt- och nordsamiska som talas i Finland fortfarande också modersmål och återhämtar

sig. Samernas språkliga rättigheter koncentreras för närvarande huvudsakligen till samernas hembygdsområde, trots att rättigheterna borde tryggas i hela landet. Största delen av den samiska befolkningen bor utanför samernas hembygdsområde. Samernas språkliga jämlikhet förverkligas för närvarande inte, och resurserna för att ordna småbarnspedagogik och undervisning på samiska är otillräckliga. Lagstiftningen gällande undervisning tryggar inte ens rätten att lära sig samiska som modersmål i skolan för samiska barn och unga som bor utanför hembygdsområdet.

Lagstiftningen skapar en stark grund för tryggheten av samiska och kulturenliga social- och hälsovårdstjänster, men det praktiska genomförandet av tjänsterna är bristfälligt och motsvarar inte samernas behov. Det finns nästan inga tjänster på skoltsamiska och enaresamiska. Tjänster på det egna språket och i enlighet med den egna kulturen har inte tryggats utanför samernas hembygdsområde. Samernas erfarenheter av brister i kulturenliga tjänster kan leda till att man undviker att söka vård samt till missförstånd och brist på förtroende.

I Finland råder en tydlig strukturell kunskapsbrist om samisk kultur och samernas status som urfolk. Bristen på information om samerna i samhället påverkar majoritetens attityder och fördomar mot samerna och leder till rasism och diskriminering i vardagen.

Kunskapsbristen beror delvis på att det finländska utbildningssystemet inte lär ut om samernas historia, kultur eller ställning som ett av världens urfolk. En stor del av finländarna bildar sin uppfattning om samerna genom fragmenterad information och en offentlighet som fokuserar på konflikter.

Den omfattande kunskapsbristen är av betydelse på en samhälls nivå. Bristen på information om samerna försämrar demokratins funktion och samernas möjligheter att delta i det samhälls beslutsfattandet. Man tror inte alltid på samernas egen kunskap och man vill inte utnyttja den, vare sig det handlar om renbetesområdenas betesförhållanden, fisket i Tana älv eller andra frågor som anknyter till samisk traditionell kunskap och det samiska samhället. Detta leder till att beslut ofta fattas utifrån bristfällig information.

3 Framtid

Samer och finländare delar förutom sin gemensamma historia även en gemensam framtid. Kommissionen anser att vägen mot försoning inte börjar förrän staten förstår och erkänner att den finska staten har grundats på två olika folks land, samer och finländare. Kommissionen anser att det är nödvändigt att staten erkänner och bär ansvaret för historiska orättvisor, såsom den införlivningspolitik i elevhemsskolor som kränkte mänskliga rättigheter samt diskrimineringen på grund av etnisk och språklig bakgrund.

Samernas hembygdsområde är de samiska språkens, den samiska kulturens och de traditionella näringarnas kärnområde och hemland. Framtiden förutsätter både livskraft i hembygdsområdet och trygghet av den rättsliga ställningen av samer som bor utanför hembygdsområdet.

Sannings- och försoningskommissionen för samer har fått förslag gällande förbättringen av samernas rättsliga ställning från de närmare 400 samer och tiotals experter som kommissionen hört samt från utförarna av de 25 separata utredningar som kommittén beställt. Utifrån dessa har kommissionen utarbetat sina förslag som ingår i denna rapport.

Kommissionen anser att det är positivt att reformen av sametingslagen godkändes sommaren 2025. Den nya lagen förbättrar sametingets möjlighet att delta i och påverka beslutsfattandet i frågor som gäller samer. Reformen av sametingslagen är ett steg framåt när det gäller att stärka samernas rättigheter. Det är viktigt att övriga lagar samordnas med den nya sametingslagen. Principen om fritt förhandssamtycke som grundar sig på information ska inkluderas i all lagstiftning, alla myndighetsbestämmelser och alla myndighetsåtgärder som kan påverka samerna.

Staten ska främja ikraftträdandet av den nordiska samekonventionen. Staten ska trygga samernas gränsöverskridande samarbete i undervisning och utbildning, social- och hälsovårdstjänster, näring och beskattning.

Statsrådet ska sätta i kraft FN:s arbetsorganisations (ILO) konvention nr 169 om urfolk och stamfolk genom att lämna den till riksdagen för ratificering.

Den samiska renskötseln behöver en egen lag och egen förvaltning. Genom att ändra fiskerilagstiftningen ska staten erkänna samernas fiskerättigheter i samernas hembygdsområde. De älvsamiska innehavarna av fiskerättigheter vid Tana älv ska tryggas en verklig möjlighet att delta i och påverka fiskeförhandlingarna och deras slutresultat. Skoltlagen ska utvecklas i samarbete med skolternas byastämma så att den stöder i synnerhet självstyre och självbestämmanderätt som urfolk. Myndigheterna ska garantera förutsättningarna för bevarandet av traditionella näringar i skoltområden och enaresamernas traditionella bosättningsområden. Samernas urminnes nyttjanderättigheter som inte ingår i fastighetsregistret och som är oberoende av jordägandet ska utredas.

Alla samiska barn och unga i Finland ska oavsett bostadsort ha rätt till att lära sig och utveckla sitt eget språk och sin egen kultur. Samernas perspektiv ska integreras som en del av den allmänna social- och hälsovården, där samerna ska ha möjlighet att välja tjänster på sitt eget språk och i enlighet med sin egen kultur. Verksamheten vid enheten *Uvjj – Uvja – Uvja* för psykosocialt stöd till samerna, som inrättats i samband med kommissionen, ska göras permanent.

Slutrapporten från sannings- och försoningskommissionen för samer är ett första steg på vägen mot försoning. Att stärka samernas rättigheter kräver konkreta åtgärder. Detta förutsätter att staten förbinder sig till en långsiktig och konsekvent samepolitik. Kommissionen anser att det är nödvändigt att denna slutrapport också lämnas till riksdagens för behandling.

Kommissionen föreslår att en enhet som samordnar samiska frågor och leds av en samisk statssekreterare inrättas i statsrådets kansli. Statssekreteraren utses av statsrådet i samarbete med sametinget och skolternas byastämma. Den samiska statssekreteraren ska stödas av en expertgrupp som består av representanter som utsetts av ministerier, sametinget och skolternas byastämma.

Kommissionen föreslår att statsrådet under varje valperiod utarbetar en utredning för riksdagen om hur samernas rättigheter har stärkts.

För att sannings- och försoningsprocessen ska lyckas och med tanke på försoningen är det avgörande att kunskapen om och förståelsen för samernas ställning som det enda urfolket i Finland och Europa ökar.

Sannings- och försoningskommissionen för samer hoppas att dess arbete öppnar vägen för försoning så att två folk, finländare och samer, kan leva i gott samarbete och med respekt för varandra.

4 Förslagen från sannings- och försoningskommissionen för samer

Åtgärderna som presenteras nedan grundar sig på av kommissionen utförda samråd med den samiska befolkningen och experter samt på separata utredningar som har beretts för kommissionen. Bakgrunden till förslagen är kommissionens förståelse för de politiska riktlinjer och åtgärder som krävs för samernas goda framtid.

Kommissionen har i slutet av varje förslag inom parentes angett de som är ansvariga för genomförandet.

1. Det samiska folket i den finska statens förvaltning

- En enhet som samordnar samiska frågor och leds av en samisk statssekreterare inrättas i statsrådets kansli. Statssekreteraren utses av statsrådet i samarbete med sametinget och skolternas byastämma. Den samiska statssekreteraren ska stödas av en expertgrupp som består av representanter som utsetts av ministerier, sametinget och skolternas byastämma. (SR/SRK)
- Statsrådet utarbetar under varje valperiod en utredning till riksdagen om hur samernas rättsliga ställning har förbättrats. (SR/SRK)
- Sametingets resurser ska höjas till en tillräcklig nivå för att trygga självbestämmanderätten och den självstyrande ställningen samt för att sköta lagstadgade uppgifter. (JM, FM)
- Skoltlagen ska utvecklas i samarbete med skolternas byastämma så att den stöder skolternas självstyre och självbestämmanderätt som urfolk. De tilläggsresurser som utvecklingen förutsätter ska tryggas och finansieringen av förvaltningen av skolternas byastämma ska göras till en del av statens budgetfinansiering. Dessutom ska ställningen av de personer som sköter siidaförvaltningssystemet ändras till tjänsteförhållande. (FM, JSM, JM)

- Staten ska främja ikraftträdandet av den nordiska samekonventionen. Staten ska trygga samernas gränsöverskridande samarbete i undervisning och utbildning, social- och hälsovårdstjänster, näring och beskattning. (UM, FM, JM, SHM, UKM, KM, ANM, JSM, sametinget)
- Statsrådet ska sätta i kraft FN:s arbetsorganisations (ILO) konvention nummer 169 om urfolk och stamfolk genom att lämna den till riksdagen för ratificering. (SR, UM)
- Staten ska konsekvent genomföra riktlinjerna gällande diskriminering från Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna och FN:s kommitté för avskaffande av rasdiskriminering samt principerna i FN:s deklaration om ursprungsbefolkningars rättigheter (UNDRIP). (SR, alla ministerier och deras underordnade myndigheter)
- Principerna i den nya sametingslagen och samarbets- och förhandlingskyldigheten som ingår i den ska införlivas i all lagstiftning, alla myndighetsbestämmelser och alla myndighetsåtgärder som kan påverka samerna. Lagarna ska samordnas med FPIC-principen (principen om förhandssamtycke som baserar sig på fri information), som har godkänts i den internationella urfolksrätten. (Staten, myndigheter)
- Staten ska se och erkänna försummelsen av samernas rättigheter i anslutning till Nato-medlemskaps- och DCA-avtalsprocesserna. (SR, FSM)
- Staten ska i samarbete med sametinget utarbeta tydliga anvisningar om hur samernas rättigheter ska beaktas i samband med försvarspolitiska beslut och åtgärder. Staten ska främja lika beaktande av urfolksrättigheterna i Nordens försvarsåtgärder. (FSM)

2. Samisk livsmiljö

- Jord- och skogsbruksministeriet ska tillsammans med det samiska klimatrådet utarbeta ett program för anpassning till klimatförändringen som baserar sig på forskning och traditionell kunskap. (JSM, sametinget, skolternas byastämna, det samiska klimatrådet)

- Staten ska inrätta en samisk närings- och klimatfond i samband med sametinget. Med hjälp av fonden kan man stödja klimatåtgärder och lönsamhet inom samernas traditionella näringar. (JM, JSM, FM)
- Statens gamla skogar som finns kvar i samernas hembygdsområde ska skyddas från avverkning. (JSM, Forststyrelsen)
- Forststyrelsen ska ersätta de samiska renskötarna för den skada som skogsbruksåtgärderna redan orsakat. (Forststyrelsen)
- Gruvlagen ska ändras så att man vid förvaltningsdomstolen kan söka ändring i ett beslut gällande malmletningstillstånd som fattats på samernas hembygdsområde. (ANM)

3. Traditionella näringar

- Den samiska renskötelsen ska ha sin egen lag och man ska skapa en egen förvaltning för samisk renskötelse. Lagstiftningsreformen ska beredas i samarbete med samiska renskötare och sametinget. (JSM, sametinget, skolternas byastämma, Saamelaispaliskunnat ry)
- Bestämmelserna om beviljande av renmärken ska ändras i fråga om märken som gäller sameområdet så att samernas självbestämmanderätt förverkligas. (JSM, Renbeteslagsföreningen, sametinget, skolternas byastämma, Saamelaispaliskunnat ry)
- Bedömning av renskador och ersättningar enligt lagen om ersättande av skador som drabbat renhushållningen ska göras i rätt tid och utan dröjsmål. (SR, JSM, Luke, Renbeteslagsföreningen)
- Staten ska i fiskerilagstiftningen erkänna samernas fiskerättigheter i samernas hembygdsområde. (SR, JSM)
- Staten ska trygga samernas rätt att delta i beslutsfattandet gällande fiske i samernas hembygdsområde. (SR, JSM)
- Samernas urminnes nyttjanderättigheter som inte ingår i fastighetsregistret och som är oberoende av jordägandet ska utredas. (JSM, LMV)

- Vid förhandlingar mellan Finland och Norge om fiskestadgan för Tana älv ska man ställa ett förhandsvillkor om att skydda den samiska laxfiskekulturen i Tana älvdal, göra den livskraftig och överföra den till kommande generationer. De samiska laxfiskarnas traditionella kunskap ska beaktas jämlikt med forskningskunskapen. (SR, JSM, Luke)
- De älvsamiska innehavarna av fiskerättigheter vid Tana älv ska tryggas en verklig möjlighet att delta i fiskeförhandlingarna och deras slutresultat. (SR, JSM)
- De samiska innehavarna av fiskerätt och deras arvingar ska erkännas som sin egen fiskargrupp i Tana älvs vattendrag oavsett var de bor. (SR, JSM)
- Totalförbudet mot laxfiske i Tana älv som inleddes år 2021 ska ersättas för samiska fiskerättsinnehavare och Utsjoki kommun. (SR, FM, JSM)
- Enaresamerna ska garanteras möjligheter att påverka utvecklingen av livsmiljön och näringarna i sina traditionella bosättningsområden. (Forststyrelsen, kommunerna, Lapplands förbund, JSM)
- Staten ska satsa på utbildning och forskning inom fiskerinäring i samernas hembygdsområde. (JSM, Luke, UKM, SOGSAKK)

4. Det samiska kulturarvet

- Samernas immateriella rättigheter ska stärkas och man ska skapa mekanismer som tryggar skyddet av samernas traditionella kunskap, kulturella uttryck och andra immateriella tillgångar samt deras rättvisa användning och delning av nyttan. (SR, UKM, sametinget)
- Staten bör öka resurserna för Nordens största samiska museum, Siida, så att det kan sköta sina ständigt växande uppgifter i samband med bland annat överlämnande av föremål. (UKM, Museiverket)
- Rundradion ska trygga tillräckliga resurser för programverksamhet på samiska. (YLE)
- Kontinuiteten i konstevenemanget för samiska unga ska tryggas med tillräcklig och separat årlig finansiering. (UKM)

- Statsunderstödet som anvisats för att stödja samisk kultur- och organisationsverksamhet ska ökas. (UKM)
- Kolttakulttuurisäätiö ska garanteras en bestående och tillräcklig finansiering. (JSM)

5. Samernas social- och hälsovårdstjänster

- Verksamheten vid enheten för psykosocialt stöd till samerna ska göras permanent. Den ska anvisas tillräckliga resurser för att agera nationellt, och dessutom ska verksamheten tryggas genom separat lagstiftning. (SHM, Lapvo, sametinget, skolternas byastämman)
- Samernas perspektiv ska inkluderas i den allmänna social- och hälsovården. Samerna ska ha möjlighet att välja tjänster på sitt eget språk och i enlighet med sin egen kultur i hela landet. (SHM, välfärdsområdena, sametinget)
- Grundexamensanstalter och läroanstalter på högre stadier ska ordna sådan utbildning inom social- och hälsovård som tar hänsyn till de samiska språken och den samiska kulturen. Sameområdets utbildningscentral ska utses till ansvarig enhet och samordnare för dessa utbildningar. (Universitet, yrkeshögskolor, SOGSAKK, SHM)
- Den nuvarande social- och hälsovårdspersonalens kompetens i samiska språk, den samiska kulturen och samernas historia bör stärkas. (UKM, yrkeshögskolor, universitet, SOGSAKK)
- Den riksomfattande samiska organisationen inom social- och hälsovården (SámiSoster ry) ska tryggas tillräcklig och långsiktig finansiering från statens budget. (SHM)

6. De samiska språken och samiska studier

De samiska språken och språkarbete

- Samiska språklagen ska reformeras så att den motsvarar dagens situation och behov. Vad gäller samer som bor utanför samernas hembygdsområde ska deras rättigheter i fråga om deras egna språk förbättras i samiska språklagen. (UKM JM)

- Praktiken gällande modersmålsanteckning i befolkningsdatasystemet ska ändras så att den motsvarar situationen för den två- och flerspråkiga samiska befolkningen. Fler än ett språk ska kunna anges som modersmål. (FM, DVV)
- Staten ska skapa förutsättningar för lokala samiska språkgrupper att bedriva språkarbete genom att tilldela resurser för att etablera ett nätverk av samiska språkcenter i Finland. (UKM, FM)
- Organisationen och finansieringen av Sámi Giellagáldu, som ansvarar för de samiska språkens språkvård, normering och språkrådgivning, ska etableras. Dessutom ska man säkerställa att de samiska språk som talas i Finland är med i det nordiska samiska språkarbetet. (UKM)

Rätt till eget språk och egen kultur

- Alla samiska barn och unga i landet ska garanteras möjligheten att lära sig samiska. Rätten till undervisning i samiska som modersmål och som andraspråk i förskoleundervisning och grundläggande utbildning samt i utbildningen på andra stadiet ska tryggas genom lagstiftning i hela Finland. (UKM)
- Lagen om grundläggande utbildning ska ändras så att även utbildningsanordnare som verkar utanför hembygdsområdet ska ge undervisning på samiska till elever som kan samiska. (UKM)
- Överföringen av traditionell kunskap från en generation till en annan ska stödas systematiskt i all samisk utbildning. (UKM, OPH, kommuner, sametinget, SOGSAKK)

Samisk småbarnspedagogik

- Det statsunderstödd som beviljas via sametinget för att ordna småbarnspedagogik för samisktalande barn ska höjas så att finansiering även kan riktas utanför samernas hembygdsområde och så att man tryggar pedagogisk styrning för verksamheten. (UKM)
- Samiska språkbon ska identifieras som en del av det officiella systemet för småbarnspedagogik och de ska tryggas tillräcklig och permanent specialfinansiering samt pedagogisk styrning. (UKM)

- Antalet arbetstagare inom samisk småbarnspedagogik ska ökas genom att ordna utbildning på både andra stadiet och högskolenivån. (UKM, SOGSAKK, högskolor)

Språkrevitalisering i undervisningen

- Språkbadsundervisningen i samiska ska utvecklas till ett alternativ som utvecklar tvåspråkighet på hög nivå i förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen. (UKM, OPH)
- Finansieringen av läsårutbildningar inom samiska språk som riktar sig till vuxenbefolkningen ska tryggas för båda utbildningsanordnarna och de arbetande personer som deltar i utbildningen. (JM, UKM)

Stärkande av samisk undervisning

- Distansundervisning i samiska språk utanför samernas hembygdsområde ska etableras. Dessutom ska man inrätta en samisk e-skola som erbjuder undervisning i samiska språk och på samiska, från förskoleundervisning till gymnasieundervisning. (UKM)
- Finansieringen av undervisning i samiska språk och undervisning på samiska ska ordnas på samma grunder i hela landet. Finansieringen ska gälla förskoleundervisning och grundläggande utbildning samt gymnasie- och yrkesutbildning. (UKM)
- Förutsättningarna för ämnesundervisningen på samiska bör förbättras genom att skapa sådana studiehelheter i de befintliga lärarutbildningarna där man beaktar särdragen i undervisningen på hotade samiska språk. (UKM, UU)
- Tillräckligt med medel ska avsättas för framställningen av studiematerial på samiska. (FM, UKM)

Nordiskt samarbete inom samisk undervisning

- Finland ska stärka samarbetet med den samiska högskolan Sámi allaskuvla i Kautokeino kommun i Norge. (UKM, UU och LaU)
- Undervisnings- och kulturministeriet i Finland ska arbeta för att främja det nordiska samarbetet inom samisk undervisning och för att undanröja dess hinder i samarbete med sametinget. (UKM, sametinget)

Information om samerna i undervisning som är gemensam för alla

- Information om samerna som urfolk, samernas historia och samernas nutid ska i stor utsträckning inkluderas i läroplanerna för den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen samt i utbildningsprogrammen för klass- och ämneslärare.
- Samiskt innehåll ska produceras för lärarutbildning, läroplaner och studiematerial. (LaU, UU, OPH)

7. Utbildnings- och forskningsbehov

- En kommitté för samisk forskning ska inrättas vid Finlands Akademi. Samtidigt ska en etisk kommitté för samisk forskning inrättas. (Finlands Akademi, TENK)
- De nationella akademiska ansvarsområdena för samisk forskning och högskoleutbildning vid Uleåborgs universitet och Lapplands universitet ska stärkas. (UKM, UU och LaU)
- Antalet personer som talar samiska ska utredas genom en undersökning som omfattar hela landet. (JM, sametinget)

8. Kyrkor

- Åtgärdsrekommendationerna i den lutherska kyrkans slutrapport för projektet Samer i kyrkan ska genomföras. (ELKF)
- Väckelserörelserna som omfattas av den lutherska kyrkan ska förbindas till åtgärderna i projektet Samer i kyrkan. (ELKF)
- Den ortodoxa kyrkan ska tillsammans med skolterna inleda behandlingen av sin egen historia och nutid i förhållande till samerna. (OKF)
- Den ortodoxa kyrkan ska öka antalet skoltsamiska arbetstagare i sin verksamhet. (OKF)
- Kyrkorna ska bära sitt ansvar och stödja samernas rättigheter i förhållande till statsmakten och andra samhällsaktörer i de frågor som tas upp i denna rapport. (ELKF, OKF)

9. Befolkningsrelationer

- För att stärka relationerna mellan samerna och den övriga lokalbefolkningen i samernas hembygdsområde bör man inleda en samhällsdialog vars mål är att öka det ömsesidiga förtroendet, främja en öppen diskussion, stärka den kulturella förståelsen och skapa hållbara former av samarbete för framtiden. (JM, kommuner, sametinget, skolternas bystämma)
- Statsmakten ska på alla sätt bekämpa rasism mot samer och öka kunskapen om och förståelsen för samerna som urfolk i all förvaltning, myndighetsverksamhet och utbildning. (SR, alla ministerier, sametinget)

Förkortningar

DVV	Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata
Lapvo	Lapplands välfärdsområde
LaU	Lapplands universitet
Luke	Naturrekursinstitutet
KM	Kommunikationsministeriet
LMV	Lantmäteriverket
JSM	Jord- och skogsbruksministeriet
UKM	Undervisnings- och kulturministeriet
JM	Justitieministeriet
UU	Uleåborgs universitet
UBS	Utbildningsstyrelsen
FSM	Försvarsministeriet
ELKF	Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland
IM	Inrikesministeriet
SOGSAKK	Sameområdets utbildningscentral
OKF	Ortodoxa kyrkan i Finland
SHM	Social- och hälsovårdsministeriet
ANM	Arbets- och näringsministeriet
TENK	Forskningsetiska delegationen
UM	Utrikesministeriet
FM	Finansministeriet
SR	Statsrådet
SRK	Statsrådets kansli
YLE	Yleisradio Oy
MM	Miljöministeriet

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

SNELLMANSGATAN 1 A, HELSINGFORS

PB 23, 00023 STATSRÅDET

valtioneuvosto.fi/sv/

julkaisut.valtioneuvosto.fi

ISBN pdf: 978-952-383-996-0

ISSN pdf: 2490-0966